csak nem ötlik tüstént a fülünkbe és szemünkbe. Ő nem akarja a kiegyenlítést s erőnek-erejével védekezik az intellektualizálás ellen, ami már magában véve is feszültség. Védekezés közben csak egy megoldást lát: egyoldalubb orientáltságánál fogva ugy érzi, hogy a népies költészet tipizáló rimkészlete, strófaszerkezete a legalkalmasabb a feszültség levezetésére, de viszont minden verse példa rá, hogy nem tudja (legalább vérveszteség nélkül nem tudja) levezetni, ami természetesen ujabb mozgalmassággal jár. S éppen ez teszi népiességét ujjá, bonyolultabbá. A rimmutogatástól való irtózása sem póz, hanem inkább a maga külön állásának egyik külső jele, dac s ott a legfeltünőbb, ahol a bevezetés nem a versek hátterében megy végbe s ahol a vers — Petőfi — nyelvfokán inkább csak takaróul szolgál *(Ibolyalevél)*, hanem ahol a küzdelem maga nyilt szinen, mintegy a szemünk láttára foly le (pl. a *Fegyvertelen* ciklusban).

Déry Tibort eddig csak mint novellistát és kritikust ismertük és becsültük. Versei most egy ujabb vonással gazdagitják a róla alkotott rokonszenves képet. Az előző két költővel nincs érintkezési pontja. Idilliket épp oly kevéssé irhatna, mint „népies" dalokat: Tiszta, éles intellektus. A régi klasszikus, klasszicisztikus, romantikus szabad versnek a hangulat melódikus önkénye, Déry verseinek a logika harmónikus zenéje diktál törvényt, ütemet. Pátosza, lendülete, szinei, részletekből összelátott, néha nagy területet átfogó képei kivétel nélkül átlátszóak s ellenőrizhetők. Pártállása, látása, verseinek strukturája az expresszionizmus éghajlatára vallanak, de egy expresszionizmus előtti nyelvfokot képviselnek. A verstartalmak lappangó vagy nyilvánvaló nyugtalanságának kifejezésére alig-alig folyamodik az expresszionizmus eszközeihez: uj összetételekhez, igék főnevesitéséhez, főnevek igésitéséhez. Ennek a nyelvnek nincsenek kataraktjai, de homokos, sekélyes helyek sincsenek benne. *Turóczi-Trostler József.*

Révész Béla: Ady Endre életéről, verseiről, jelleméről. A költő tiz arcképével stb. Gyoma, 1922. Kner Izidor kiadása. 8-r. 219 lap. Ma már két Ady él közöttünk egymás mellett: az egyik a közvetlen kortársak költője, a másik a miénk. A kortársak Adyja: kialakuló félben lévő mitosz. A kortárs a lángelme közelségében él. Ha félreismeri, nem érti, a megnemértéssel adódó bizonytalanság és tanácstalanság érzése rosszakaratttá, gyülöletté fokozódik benne (Rákosi Jenő, Tóth Béla, klerikális sajtó és filológia), ha megérti, rajongó áhitattal követi utját, állandóan életre és költészetre bontva látja, részeiben fogadja magába s a nagy közelség miatt rendszerint képtelen a részek összelátására. A mi Adyképünk is a lángelme képe, de már kialakult, kristálytiszta mitosz, szintézis, szineiben talán halványabb, de egységét oly tökéletesnek, megbonthatatlannak érezzük, költészetében oly tiszta megnyilvánulását látjuk az alkotó „egyéni" törvényszerüségének (Simmel), hogy elég, ha költészetének formáján keresztül veszünk tudomást életének bő áradásáról. Révész könyve az Ady-közelségnek legmelegebb, legméltóbb kommentárja, egyben a leggazdagabb azok között, amikkel eddig találkoztunk. Folttalan, férfias lirizmusával külön is foglalkoznunk kellene, de jelentőségét elsősorban abban látjuk, hogy az olvasót — bármely nemzedékhez tartozzék is —, arra kényszeriti, hogy életre és költészetre bontva lássa az Ady-jelensége s az életösszetevő előtérbe állitása mellett mégse érezte elhomályositottnak a két összetevő törvényszerü egységét, egy tőből való kiszakadottságát. Sok, minden ami csak fénykép, megkövült pillanat, élet-lenyomat volt, az visszakapja eredeti élő funkcióját, sőt csak most Révész lirizmusában telik meg ujra értelemmel. Ebbe a körbe tartozik az Ady-legenda számos eleme: Páris, Ady bor- és asszonymámora, a politikához, szocializmushoz, zsidósághoz, barátaihoz, ellenfeleihez való viszonya, válságai, polemiája Rákosi Jenővel, Tóth Bélával... A könyv kiállitása tartalmához méltó.

Turóczi-Trostler József.

Sohm Rudolf: *Rövid egyháztörténet.* Budapest, 1922. Franklin T. 8⁰, 280 l. — Ezer jelből meg lehet állapitani, hogy korunkban a vallási érdeklődés előtérben van, de ezt nem a templomok zsufoltsága, nem az áldozók számának növekedése, hanem — mint a klerikális sajtó egyik riportere helyesen észlelte — az mutatja, hogy az emberek tudományos vallási müveket olvasnak, vallásfilozófiát keresnek, okkultizmussal (ez pszeudovallás!) foglalkoznak, szóval a vallás fölött való nem cinikus, hanem komoly vagy komolynak gondolt reflexió mindinkább terjed. A német kiadók és szerkesztők észrevették ezt a tünetet s iparkodnak olvasóik igényeit kielégiteni, még olyan folyóirat is, mint pl. a Sozialistische Monatshefte, mely azelőtt a vallással mostohán bánt, állandóan hoz vallási tárgyu tanulmányt s szemlerovatában lehetőleg objektiven beszámol a vallási mozgalmakról. Ezzel szemben az ugyancsak nekilendült magyar könyvkiadás majdnem semmitsem tesz. Tisztelet a kivételnek: az egy Franklin Társulat kiadta a fönti egyháztörténetet, melyről az az általános benyomásunk, hogy komoly s tudományos müvecske protestáns szellemben, de nem pietisztikus, hanem tudományos szellemben tartva. Persze a felekezeti fölfogás sok vitatni valót talál majd benne s azt éppen nem csodáljuk, hogy a jezsuiták máris nekirohantak ennek a becsületesen keresztény, de éppen nem jezsuita szellemü könyvnek. Mégis a kiadó választása elég szerencsés volt s reméljük, hogy a könyv böséges olvasóközönségre talál. Itt nincs terünk részletesen méltatni, de megjegyezzük, hogy rövidsége tömörséget jelent s egyes odavetett mondataiban kitünő megállapitások vannak. *Czakó Ambró.*

Nagy Dénes: *Bevezetés a szociológiába.* Budapest, Genius, 1922. 88 l. A legexaktabb tudományok is többkevesebb hipotézisen — *misztériumon* — nyugosznak. Bármennyire otthon legyen is a tudós a tudomány házában: számtalan sötét zugot találhat, melynek ajtaján még ez van kiirva: ignoramus. A létező ugyanis végtelen, az emberi tudás meg véges és bármennyire előrehalad is, mindig lesznek problémái. Ámde a tudománynak nem a halál, hanem az élet a birodalma, az élet pedig sohasem lezárt, befejezett egész, hanem folyton fejlődő, problémákat fölvető — *misztikum.* S amidőn a szerző ezt a tudományos fölfogást beleviszi a köztudatba, a tudatlanság pökhendi problematlanságának nekiszegezvén a filozófikus szerénységet, a barbárság szenvedélyességével a müvelt lélek toleráns szellemét és stoikus nyugalmát, a dogmatikus vaksággal a pragmatista és relativista szemléletet: ezzel olyan érdemes munkát végzett, amiért nagy becsülésben és hálában fogják őt részesiteni azok a *föltörekvő osztályok,* melyek látni akarnak és nyilván mohón kapnak majd e kis munka után.

Ennek a jelzett fölfogásnak nemcsak *tudományos,* hanem *erkölcsi* értéke is van. A primitiv ember, mint a primitiv társadalom — mert a szociológiában is érvényes a Haeckel-féle biogenetikai alaptörvény, hogy az egyén ontogenezise röviden ismétli a faj filogenezisét —, a primitiv ember ösztönös, mechanikus, merev, a multak hagyományaihoz görcsösen ragaszkodó, mig a fejlődött emberben, a fejlődött társadalomban mindjobban